

Qadınlara qarşı zorakılıq və məişət zorakılığının qarşısının alınması və ona qarşı mübarizə haqqında Avropa Şurasının Konvensiyası (İstanbul Konvensiyası): Suallar və cavablar

COUNCIL OF EUROPE

CONSEIL DE L'EUROPE

Qadınlara qarşı zorakılıq elə bir struktur xarakterli və qlobal fenomendir ki, nə sosial, nə iqtisadi, nə də milli sərhədlər tanıyır. O, insan hüquqlarının ciddi pozuntusudur və bir çox hallarda cəzasız qalır. Hər gün Avropada qadınlar öz evlərində «təhlükəsiz» sayılan mühitdə psixoloji və fiziki zorakılığa, təhdidlərə, təqiblərə məruz qalır, zorlanır, xəsarət alır, ailə üzvləri tərəfindən nikaha daxil olmağa və ya öz iradəsi əleyhinə sterilizasiyaya məcbur edirlər. Qadınlara qarşı zorakılığın nümunələri hədsiz, qurbanları isə saysız-hesabsızdır. Milli və Avropa səviyyəsində aparılmış sorğular və məlumatlandırma kampaniyaları məişət zorakılığının və seksual zorakılığın nə qədər geniş yayıldığını göstərir. Avropada başlatılmış «#MeToo» hərəkatı qadınlara qarşı seksual zorakılığın miqyasını və qadınların buna qarşı çıxış etmələrinin çətinliyini üzrə çıxardı. Bir çox qadınlar yardım istəməyə qorxur və ya utanırlar və bəzən susmaları həyatları bahasına başa gəlir. Etiraz edənlərin səsləri heç də həmişə eşidilmir. Məişət zorakılığı zorakılığın geniş yayılmış daha bir formasıdır ki, onun təsirinə əsas etibarilə qadınlar, lakin həm də kişilər, uşaqlar və ahıllar məruz qalırlar. Təqsirkarların yalnız az qismi məhkəməyə cəlb olunur və çox az qismi cəzalandırılır.

■ İnsan hüquqlarının müdafiəsi sahəsində aparıcı rolunu öz üzərinə götürdüyünü nəzərə alaraq, Avropa Şurası Qadınlara qarşı zorakılıq və məişət zorakılığının qarşısının alınması və ona qarşı mübarizə haqqında Konvensiyayı («İstanbul Konvensiyası» adı ilə tanınır) qəbul edib. İstanbul Konvensiyası insan hüquqlarının pozuntusu olan qadınlara qarşı zorakılığın və məişət zorakılığının qarşısının alınması və onunla mübarizə aparılması sahəsində geniş ictimaiyyət tərəfindən ən əhatəli hüquqi sənəd kimi tanınır. 2011-ci ildə imzalanma üçün açıq elan edildiyi vaxtdan bəri o, bütün səviyyələrdə əhəmiyyətli dərəcədə dəstək qazandı: milli, regional və yerli hökumətlər, ictimaiyyət, parlamentlər, digər milli, regional və beynəlxalq insan hüquqları təşkilatları, vətəndaş cəmiyyəti təşkilatları, media və akademik dairələr tərəfindən dəstəkləndi. Qadınların və qızların zorakılıqdan qorunmasını hədəflədiyinə görə o, milli və beynəlxalq mükafatlar qazandı.

■ O, qəbul edildiyi tarixdən üç il sonra – 2014-cü ildə qüvvəyə mindi ki, bu da üzv dövlətlərin gender əsaslı zorakılığa qarşı mübarizə səylərində rəhbər tuta biləcəkləri məcburi hüquqi qüvvəyə malik müqaviləyə ehtiyacları olduğunu və Konvensiyada təsbit olunmuş prinsip və dəyərlərə siyasi sadıqlıqlarını nümayiş etdirdi.

■ Konvensiyanın mətnində onun məqsədlərinin, bu fenomenin ciddiliyinin və qurbanlara və cəmiyyətə təsirinin aydın şəkildə göstərildiyinə baxmayaraq, son illər bir sıra dini və ifrat mühafizəkar qruplar Konvensiya barəsində, xüsusən onun mətninə daxil edilmiş «gender» anlayışı haqqında yalan mülahizələr yayırlar. Bu yanlış yozumlar İstanbul Konvensiyasının daşdığı məqsədlərin, yeni qadınlara qarşı zorakılığın kökünün kəsilməsi və qadınların insan hüquqlarının qorunması məqsədlərinin qabardılması vasitəsilə ifşa edilməli və aradan qaldırılmalıdır.

İSTANBUL KONVENSIYASININ MƏQSƏDLƏRİ HANSILARDIR?

■ Qadınlara qarşı zorakılığa və məişət zorakılığına son qoyulması hamının insan hüquqlarının müdafiəsi öhdəliyini götürmüş istənilən hökumətin mühüm siyasi məqsədi olmalıdır. Son 30 ildə Avropa Şurasının bir sıra üzv dövlətlərində bir çox mühüm addımlar atılıb, amma mövcud qanunvericilik çox zaman yetərinəcə icra olunmur, qurbanlar üçün xidmətlər məhdud olaraq qalır və ya yetərinəcə maliyyələşdirilmir, cinsiyyətçi yanaşmalar üstünlük təşkil edir. Bundan başqa, qanunvericilik və göstərilən dəstək ayrı-ayrı ölkələrdə olduqca fərqlidir ki, bu da qurbanların müdafiəsi sahəsində böyük fərqlər yaradır. .

■ İstanbul Konvensiyası onu ratifikasiya etmiş dövlətlərdən tələb edir ki, qadınlara qarşı zorakılığın və məişət zorakılığının bütün formaları ilə mübarizə sahəsində hərtərəfli kompleks tədbirlər qəbul etsinlər. Konvensiyanın hər bir müddəası zorakılığın qarşısının alınmasına, qurbanlara yardım göstərilməsinə və təqsirkarların ədalət mühakiməsinə cəlb olunmasının təmin edilməsinə yönəlib. O, qadınlara qarşı zorakılığın, məsələn, məişət zorakılığının, təhdid etmənin, seksual təqibin və psixoloji zorakılığın müxtəlif formalarının kriminallaşdırılmasını və qanunla cəzalandırılmasını tələb edir. Qadınlara qarşı zorakılığın pislənməsi və cinayət kimi qəbul edilməsi ona son qoyulmasına yardımçı olacaqdır.

■ Daha artıq müdafiə və dəstək üçün məcburi hüquqi qüvvəyə malik normalar toplusundan ibarət konvensiyanın işlənilib hazırlanması bütün qadınların zorakılıqdan azad həyatının təmin edilməsi üçün hərtərəfli və harmonik cavab tədbirlərinin görülməsi istiqamətində atılmış mühüm addımdır.

İSTANBUL KONVENSIYASININ DƏYƏRLİLİYİ NƏDƏN İBARƏTDİR?

■ Konvensiyada aydınlıq gətirilir ki, qadınlara qarşı zorakılıq və məişət zorakılığı daha şəxsi məsələ sayıla bilməz və dövlətlər hərtərəfli və kompleks tədbirlər siyasəti vasitəsilə zorakılığın qarşısını almaq, qurbanları müdafiə etmək və təqsirkarları cəzalandırmaq öhdəliyini daşıyırlar. Konvensiyanı qəbul etməklə hökumətlər qadınlara qarşı zorakılığa və məişət zorakılığına «sıfır dözümlülük» yanaşmasının qəbulu üçün qanunvericiliklərində dəyişiklik etmək, praktiki tədbirlər görmək və resurslar ayırmaq öhdəliyini götürüblər. Bu cür zorakılığın qarşısının alınması və onunla mübarizə aparılması daha könüllü iradənin olması məsələsi deyil, məcburi hüquqi öhdəlikdir. Bu, bütün Avropada və digər yerlərdə qurbanlara yardımçı olacaqdır.

■ Hüquqi öhdəliklər müəyyən etməklə yanaşı, Konvensiya həm də bütövlükdə cəmiyyətə mühüm siyasi siqnal çatdırır ki, qadınlara qarşı zorakılıq və məişət zorakılığı qəbul edilməzdir. Konvensiya zorakılığa məruz qalan çoxlu qadınların və qızların həyatının reallıqlarına işıq salmağı, bu sahədə məlumatlılığı artırmağı və uzunmüddətli perspektivdə mentalitetləri dəyişməyi hədəfləyir.

İSTANBUL KONVENSIYASI TƏKCƏ QADINLARA ŞAMIL OLUNUR?

■ Xeyr. Konvensiya ona görə əsasən qadınlara şamil olunur ki, yalnız qadınların qadın olmalarına görə məruz qaldıqları zorakılıq formalarını (məcburi abort, qadının cinsiyyət orqanına zədə yetirən müdaxilələr), yaxud qadınların kişilərdən daha çox məruz qaldıqları zorakılıq formalarını (seksual zorakılıq və zorlanma, təhdid, seksual təqib, məişət zorakılığı, məcburi nikah, məcburi sterilizasiya) əhatə edir. Bu zorakılıq formaları kişilərlə qadınlar arasında qeyri-bərabər səlahiyyət münasibətlərinin və qadınlara qarşı ayrı-seçkiliyin nəticəsidir.

■ Bununla belə, Konvensiyanın əhatə etdiyi bəzi zorakılıq formalarına, məsələn, məişət zorakılığına və məcburi nikaha kişilər də məruz qala bilərlər, hərçənd ki, bunlar daha az hallarda və daha yüngül formalarda baş verir. Konvensiya bu faktı qəbul edir və iştirakçı tərəfləri təşviq edir ki, onun müddəalarını kişilər, uşaqlar və ahıllar da daxil olmaqla məişət zorakılığının bütün qurbanlarına şamil etsinlər. Dövlətlər özləri Konvensiyanı məişət zorakılığının bu qurbanlarına şamil etmək və ya etməmək seçimini edə bilərlər.

NƏ ÜÇÜN İSTANBUL KONVENSIYASINDA QADINLARA QARŞI ZORAKILIQIN VƏ MƏİŞƏT ZORAKILIQININ «GENDER XARAKTERLİ» OLMASINDAN BƏHS EDİLİR?

■ İstanbul Konvensiyasında qadınlara qarşı zorakılığın «gender xarakterli» olmasından və ya «gender əsaslı zorakılıq» olmasından ona görə bəhs edilir ki, Konvensiyada məhz qadın olduqlarına görə qadınlara qarşı yönələn və (və ya) qadınların qeyri-mütənasib olaraq məruz qaldıqları zorakılıq formaları nəzərdə tutulub (yuxarıya bax). Məhz buna görə gender bərabərliyi məsələlərinə nəzər salmadan qadınlara qarşı zorakılıq və məişət zorakılığı məsələsini həll etmək olmaz.

■ Müvafiq olaraq, Konvensiyada qadınlara qarşı zorakılığın və məişət zorakılığının kökünün kəsilməsinə də yurə və de fakto gender bərabərliyinə nail olunması kontekstində baxılır. Onun preambulasında bu cür zorakılığın struktur xarakterli olması etiraf edilir ki, bu da qadınlarla kişilər arasında qeyri-bərabər səlahiyyət münasibətlərinin həm səbəbi, həm də nəticəsidir və qadınların vəziyyətinin bütünlüklə yaxşılaşması imkanlarını məhdudlaşdırır.

■ İstanbul Konvensiyası qadınlarla kişilər arasında «fərqləri ləğv etmək» məqsədini daşımır və yaxud onu nəzərdə tutmur ki, qadınlarla kişilər «eynidirlər» və ya eyni olmalıdırlar. Bununla belə, Konvensiya qadınların kişilərdən aşağı təbəqədə olması ideyasına qarşı addımlar atılmasını tələb edir. Həqiqətən bir çox situasiyalarda, məsələn, şəxsi və ictimai sahələrdə, siyasi həyatda, işdə, təhsil sistemlərində, cinayətlər haqqında polisə xəbər verilməsində, yaxud məhkəmə sistemində hələ də kişilərin xeyrinə xurafat, stereotiplər, adətlər və ənənələr mövcuddur. Bu, qadınların məruz qaldıqları zorakılıq barədə məlumat vermələrini və hüquqlarına hörmət edilməsinə nail olmalarını xüsusilə çətinləşdirir.

NƏ ÜÇÜN İSTANBUL KONVENSIYASINDA «GENDER» ANLAYIŞI NƏZƏRDƏ TUTULUR?

■ Konvensiya qadınlarla kişilər arasında bərabərliyə daha geniş çərçivədə nail olunması üçün qadınlara qarşı zorakılığın qarşısının alınması və onunla mübarizə aparılması öhdəliyini müəyyən edir. Buna görə də, onu hazırlayanlar qadınlarla kişilər arasında münasibətlərdən, cəmiyyətdə onlara ayrılan rollardan və xüsusiyyətlərdən bəhs edir və beləliklə «gender» terminin anlayışının təqdim edilməsini vacib hesab edirlər. Bu terminin məqsədi «qadınlar» və «kişilər» üçün müəyyən edilən bioloji «cins» anlayışını əvəzləmək deyil, çoxlu sayda qeyri-bərabərliklərin, stereotiplərin və (nəticədə) zorakılığın bioloji fərqlərdən irəli gəlmədiyini, əslində sosial xarakter daşdığını, yəni «qadınlar və kişilər necədir və necə olmalıdır» məsələsinə münasibətdə cəmiyyətdəki yanaşmalardan və qavrayışlardan irəli gəldiyini vurğulamaqdır.

■ Buna görə də 3-cü maddənin «c» bəndində izah edilir ki, Konvensiyanın məqsədləri üçün «gender» dedikdə «hər hansı bir cəmiyyətin cinsiyyətinə müvafiq olaraq kişi və qadına verdiyi rollar, eləcə də qadın və kişilər üçün münasib olduğu düşünülmüş davranışlar, fəaliyyətlər və xüsusiyyətlər» başa düşülür. Araşdırmalar göstərir ki, müəyyən rollar və stereotiplər arzuolunmaz və zərərli praktikalara gətirib çıxarır və qadınlara qarşı zorakılığın məqbul hal kimi qəbul edilməsinə şərait yaradır. Buna görə də 12-ci maddənin 1-ci bəndində qadınların aşağı təbəqə olması fikrinə və ya qadın və kişilərin stereotiplərə məruz qalmış rollarına əsaslanan zehniyyətin, adət-ənənələrin və digər təcrübələrin aradan qaldırılması zorakılığın qarşısının alınmasını nəzərdə tutan ümumi öhdəlik olaraq müəyyən edilir. Öz növbəsində, bu cür qərəzli yanaşmaların, adət və ənənələrin təsirinin başa düşülməsi, Konvensiyanın tələb etdiyi kimi, zorakılığın hökumətlər tərəfindən «gender məsələsi kimi dərk edilməsinə» imkan verir.

■ «Gender» termininin anlayışının verilməsi həmçinin «qadınlara qarşı gender əsaslı zorakılıq» termininə 3-cü maddənin «d» bəndində verilmiş aşağıdakı anlayışın başa düşülməsinə kömək edir: «qadın olduğu üçün ona qarşı yönələn və ya qadınların qeyri-mütənəsbib olaraq zərər çəkdiyi zorakılıq».

■ Bu birinci dəfə deyil ki, «gender» termini beynəlxalq hüquqi sənədlərdə əks olunur. Bununla belə, müəyyən dillərdə «gender» termininin tərcüməsinin çətinliyi və onun həmin dillərdə «cins» terminindən fərqləndirilən ekvivalentinin olmaması bəzən Konvensiya və onun təsirləri ilə bağlı mübahisələr açılması üçün istifadə edilir. Belə çətinliklər Konvensiyanın rədd edilməsi üçün bəhanə və ya onun tətbiqi qarşısında maneə ola bilməz: Konvensiya «gender» termininin milli hüquq sistemlərinə daxil edilərək istifadə olunması üçün həmin sistemlərin uyğunlaşdırılmasını tələb etmir, bu termindən qəbulu və icrası dövlətlərdən tələb olunan tədbirlərin məqsədini izah etmək üçün istifadə edilir. Artıq Konvensiya «gender» termininin dəqiq ekvivalentinin olmadığı dillərin (müxtəlif dil qruplarına, məsələn, german, roman, slavyan dil qruplarına mənsub olan dillərin) işləndiyi ölkələr tərəfindən ratifikasiya olunub və tətbiq edilir və bu heç də ziddiyyətlərə gətirib çıxarmayıb.

QADINLAR ÜÇÜN DAHA ÇOX HÜQUQLARIN TƏMIN EDİLMƏSİ AİLƏLƏRƏ TƏHLÜKƏ TƏŞKİL EDƏCƏKMİ?

■ Konvensiyanın məqsədi ailə həyatını və (və ya) ailə strukturlarını tənzimləmək deyil, belə ki, onun mətnində nə «ailə» anlayışı nəzərdə tutulur, nə də müəyyən növ ailə forması təşviq edilir. Konvensiya hökumətlərdən tələb edir ki, evdə risk altında olan və yaxud ailə üzvləri, ərleri (arvadları) və ya intim münasibətdə olduqları cinsi tərəf-müqabilləri tərəfindən təhdid edilən qurbanların təhlükəsizliyini təmin etsinlər və təəssüf ki, bunlar ən geniş yayılmış zorakılıq formalarıdır.

■ Konvensiyanın məqsədi harada baş verməsindən asılı olmayaraq qadınlara qarşı zorakılığın və meşət zorakılığın aradan qaldırılmasından ibarət olduğuna görə onun tətbiq dairəsi qanuni nikahda olan cütlüklərlə məhdudlaşmır və tərəf-müqabillərin nikahda olub-olmamasından, eyni və ya fərqli cinsə mənsub olmasından asılı olmayaraq bütün cütlüklərə şamil olunur. Qurbanların heç bir qrupu Konvensiyanın müəyyən etdiyi müdafiənin tətbiq dairəsindən nikah vəziyyəti əsasında və ya Konvensiyada nəzərdə tutulan hər hansı digər ayrı-seçkilik əlamətləri əsasında xaric edilmir.

■ Zorakılıq münasibətləri şəraitində yaşayan hər kəs üçün Konvensiyada təhlükəsizlik, müdafiə və dəstək və həyatını zorakılıqdan azad şəraitdə yenidən qurmaq perspektivi nəzərdə tutulur. Bu, xüsusən uşaqlarla əlaqədar olan hallarda vacibdir, belə ki, evdə zorakılığın şahidi olmağın özü də çox zərərliyə. Bu, uşaq üçün ömürlük nəticələr doğurur ki, məhz buna görə də Konvensiya zorakılıqdan əziyyət çəkən ailələrdə təhlükəsizliyi qəyyumluq hüquqlarından üstün tutur. İstanbul Konvensiyası valideynlərin birgə qəyyumluğunun üstünlüklərini sual altına almır, uşaq ilə təmasların qurbanların və uşaqların hüquqlarına və təhlükəsizliyinə xələl gətirməməsinə təmin etmək məqsədi daşıyır. Ailələr üçün real təhlükə qurbanları müdafiə etməyə və dəstəkləməyə yönələn tədbirlər deyil, zorakılığın özüdür.

İSTANBUL KONVENSIYASINDA GENDER STEREOTIPLƏRİ VƏ TƏHSİL BARƏSİNDƏ NƏ DEYİLİR

■ Təhsil sahəsində gender stereotiplərinin tətbiqi qızların və oğlanların təbii istedadlarının və bacarıqlarının inkişafının, təhsil və peşə seçimi imkanlarının, eləcə də həyatı imkanlarının məhdudlaşdırılması deməkdir. Uşaqların aldığı təhsil onların özləri və həmyaşıdları barəsindəki düşüncələrinə və digər cinsin nümayəndələri ilə qarşılıqlı əlaqələrinə təsir göstərir. Təhsil müəssisələrində öyrədilənlərin heç biri gənc nəslin belə düşüncəsinə gətirib çıxarmamalıdır ki, gender əsaslı ayırı-seçkilik və qadınlara qarşı zorakılıq qəbul ediləndir.

■ Məhz buna görə İstanbul Konvensiyası gender bərabərliyi, qarşılıqlı hörmət və şəxslərarası münasibətlərdə zorakılığın yolverilməzliyi dəyərlərinin, stereotiplərdən azad olan gender rollarının, şəxsi toxunulmazlıq hüququnun və gender əsaslı zorakılıq barədə məlumatlılığın və onunla mübarizənin zəruriliyinin təhsil vasitəsilə təşviq edilməsinə yönəlib (14-cü maddə). Bu cür dəyərlərin uşaqlara öyrədilməsi onların hörmətçil və demokratik vətəndaş olmasına kömək edir. Bu, onların seksual oriyentasiyasına və ya gender identikliyinə təsir etmir. nre.

■ Konvensiyanı hazırlayanlar bunu qadınlara qarşı zorakılığın qarşısının alınmasının mühüm aspekti hesab ediblər, belə ki, mövqelər, əqidələr və davranış nümunələri həyatın erkən çağlarından formalaşmağa başlayır. Yuxarıdakı dəyərlərin formal (rəsmi) və qeyri-formal təhsil müəssisələrində öyrədilməsi qadınlara qarşı zorakılığın qəbul edilməz hala çevrilməsinə xeyli dərəcədə kömək edə bilər. 14-cü maddə bu sahədə iştirakçı dövlətlərə maksimum dərəcədə sərbəst seçim imkanı verir, çünki bu cür məsələlərin nə vaxt və necə tədris edilməsi barədə qərar vermək onların səlahiyyətindədir.

■ Gender stereotiplərinin kökünün kəsilməsi bütün ənənələrin və adətlərin aradan qaldırılması demək deyil. Adətlərin və əqidələrin nəsilədən nəslə ötürülməsi identikliyəmizin formalaşması üçün önəmlidir. Amma bəzi adətlər və ənənəvi praktikalar qadınlar və qızlar üçün zərərli və onları zorakılıq riski altında qoya bilər. Buna görə də məqsəd ondan ibarət olmalıdır ki, bu cür zərərli ənənələrə haqq qazandırmaq üçün istifadə edilən qadınlar və kişilər barəsindəki stereotiplər dağıdılsın. Söhbət «oğlanlardan qızlar kimi geyinmələrinin və ya oynamalarının xahiş edilməsindən» getmir, söhbət qadınların və qızların ailələrində və digər yerlərdə təhlükəsizliyinin təmin edilməsindən gedir.

İSTANBUL KONVENSIYASININ SEKSUAL ORİYENTASIYA VƏ GENDER İDENTİKLİYİ MƏSƏLƏLƏRİ İLƏ NƏ KİMİ ƏLAQƏSİ VARDIR?

■ İstanbul Konvensiyası gender identikliyi və seksual oriyentasiya ilə, o cümlədən eyni cinsli cütlüklərin hüquqi cəhətdən tanınması ilə bağlı yeni standartlar müəyyən etmir.

■ Gender identikliyi və ya seksual oriyentasiya əlamətlərinə görə ayrı-seçkiliyin yolverilməzliyi prinsipi digər hüquqi sənədlərdən, ilk növbədə İnsan hüquqları haqqında Avropa Konvensiyasından (14-cü maddə: Ayrı-seçkiliyin qadağan olunması; 12 sayılı Protokol) və Avropa İnsan Hüquqları Məhkəməsinin presedent hüququndan (misal üçün bax: Oliari İtaliyaya qarşı, 2015-ci il tarixli qərar; *Ratsenböck və Zaydl Avstriyaya qarşı*, 2017-ci il tarixli qərar) habelə *Seksual oriyentasiya və ya gender identikliyi əlamətlərinə görə ayrı-seçkiliyə qarşı mübarizə tədbirləri haqqında Avropa Şurasının Nazirlər Komitəsinin üzv dövlətlərə Rec(2010)5 sayılı tövsiyəsindən* irəli gələn hüquqi öhdəliklərə əsaslanır.

■ İstanbul Konvensiyası bir çox əlamətlərə, o cümlədən gender identikliyi və seksual oriyentasiyaya görə ayrı-seçkiliyi qadağan edir (4-cü maddə, 3-cü bənd). Bunda məqsəd hər hansı xüsusiyyətlərindən asılı olmayaraq bütün zorakılıq qurbanları üçün müdafiə və dəstəyi təmin etməkdir. Konvensiya müddəalarının gender identikliyinə əsaslanan hər hansı ayrı-seçkiliyə yol verilmədən tətbiq edilməsi o deməkdir ki, məsələn, transgender şəxslərin gender identikliyi onlar üçün məişət zorakılığı, seksual zorakılıq, zorlama və ya məcburi nikahla bağlı dəstək və müdafiənin təmin edilməsinə mane olmalıdır. Eyni sözlər eynicinsli əlaqədə olan qadınlara da aiddir, belə ki, lesbiyan, biseksual və transgender qadınlar da daxil olmaqla bütün qadınlar, məsələn, məişət zorakılığı qurbanları üçün sığınacaqlardan istifadə etmək imkanına və zorakılığa məruz qalmadan yaşamaq hüququna malik olmalıdırlar. Buraya həmçinin məişət zorakılığı ilə qarşılaşan gey kişilər də aid edilə bilər.

İSTANBUL KONVENSIYASI BARƏDƏ ŞAYIƏLƏRƏ VƏ YANLIŞ INFORMASIYALARA SON QOYMANIN ZAMANIDIR

■ İstanbul Konvensiyasında hər hansı sətiraltı məna və ya «gündəlikdə duran gizli məsələ» yoxdur. İstanbul Konvensiyası Avropa Şurasının bütün üzv dövlətləri tərəfindən onun konsensus yolu ilə qəbul edilməsinə gətirib çıxarmış uzunmüddətli danışıqların nəticəsidir. O, yoxlanmış və sınaqdan çıxmış və üzv dövlətlər səviyyəsində müsbət nəticələr vermiş siyasət və qanunvericiliyə əsaslanır.

■ Onun məqsədləri 1-ci maddədə aydın şəkildə bəyan edilir: qadınlara qarşı zorakılığın və məişət zorakılığının qarşısının alınması, qurbanların müdafiə edilməsi və təqsirkarların təqib olunması. Bunun üçün bu cür zorakılığın kökündə duran səbəb – cəmiyyətlərimizdə qadınlar və kişilər arasında bərabərsizlik aradan qaldırılmalıdır. Məhz buna görə Konvensiyada qadınların kişilərlə müqayisədə aşağı təbəqə olması barədə və şəxsi və ictimai sahələrdə qadınlar və kişilər üçün müəyyən edilmiş rollar və davranışlar haqqında oturuşmuş ideyaları şübhə altına alan bir sıra müddəalar vardır.

■ Bu nöqteyi-nəzərdən İstanbul Konvensiyasının gündəliyində cəmiyyətin sosial strukturuna və dəyərlərinə «xələl gətirə» biləcək hər hansı məsələnin təşviqi dayanmır. Eləcə də Konvensiya qadınlara və kişilərə həyatları ilə bağlı hər hansı məsələləri zorla qəbul etdirmir. Onların qəyyum, valideyn olmaq və ya parlaq karyera qurmaq seçimini etmələrindən asılı olmayaraq, Konvensiya heç kəsin üzərinə müəyyən heyat tərzini seçmək öhdəliyini qoymur. Lakin Konvensiya aşağıdakılara yönələn cəhdlərin əleyhinədir:

- ▶ qadınları və kişiləri ənənəvi rolların çərçivəsinə salmaq və beləliklə onların şəxsi, təhsil və peşə sahəsində inkişafını və ümumiyyətlə həyatı imkanlarını məhdudlaşdırmaq;
- ▶ gender bərabərliyinin inkişafını buxovlayan patriarxata, kişilərin qadınlar üzərində tarixən formalaşmış hökmranlıq münasibətlərinə, eləcə də cinsiyyətçi yanaşmalara haqq qazandırmaq və onları qoruyub saxlamaq;
- ▶ qadınların zorakılığa məruz qalmadan yaşamaq hüququ anlayışının əleyhinə çıxmaq

İSTANBUL KONVENSIYASININ İŞTİRAKÇISI OLMAQ: QADINLARA QARŞI ZORAKILIĞA SON QOYMAQ ÜÇÜN BİRLƏŞMƏK

■ İstanbul Konvensiyası artıq bütün Avropada qadınların həyatına müsbət təsir göstərir. Qadınlara qarşı zorakılığa son qoyulmasına yönələn hərtərəfli səylər çərçivəsində bu cür zorakılığın qarşısının alınmasının, qurbanların müdafiə edilməsinin və dəstəklənməsinin və təqsirkarların cəzalandırılmasının hökumətlərdən tələb edilməsi qadın qurbanların İnsan hüquqları haqqında Avropa Konvensiyasında mühüm dəyər kimi nəzərdə tutulan ləyaqətlərini bərpa etmək (Y.Y. Türkiyəyə qarşı, 2015-ci il tarixli qərar), qadınların əsas insan hüquqlarının təmin edilməsinə yönələn tədbirləri mərhəmət aktı kimi qəbul etməmək və dövlət siyasətində mərkəzi yerdə yerləşdirmək deməkdir.

■ İstanbul Konvensiyası qanunvericilikdə mühüm dəyişikliklər edilməsinə, qurbanlar üçün yeni və daha yaxşı xidmətlərin təşkilinə, resursların ayrılmasına və təlimlərin keçirilməsi səylərinin güclənməsinə təkan verib və gətirib çıxarıb. Konvensiyanı tətbiq edən ölkələrdən konkret nümunələr sırasına bunlar daxildir: təhdid və seksual təqibin yeni anlayışlarını müəyyən edən qanunvericiliyin qəbulu; «zorlama» termininin anlayışında dəyişiklik edilərək bu anlayışın güc tətbiqinin sübutuna deyil, cinsi əlaqəyə razılığın olmaması faktına əsaslanması; «icmanın koordinasiyalı reaksiyalarının» təşkili (bu zaman qurbanın müraciət etdiyi mütəxəssislər ona dəstəyin təmin edilməsi üçün onun işini çoxprofilli peşəkarlar qrupuna göndərirlər); milli səviyyədə qadınlara yardım üçün onları olduqları yerə ən yaxın məkanda yerləşən məsləhət xidmətlərinə yönləndirən «24/7» qaynar xətlərinin yaradılması; əvvəllər dövlət tərəfindən maliyyələşdirilən sığınacaqların mövcud olmadığı yerlərdə bu cür sığınacaqların təşkili; qadınlara qarşı zorakılıq məsələlərinin universitetlərdə müxtəlif fakültələrin (hüquq, tibb, tibb bacısı, psixologiya, sosial araşdırmalar və s.) tədris proqramına daxil edilməsi; qadınların müdafiə imkanlarının və hüquqi müdafiə vasitələrinə çıxışının yaxşılaşdırılması üçün hakimlər, prokurorlar və vəkillər üçün xüsusi təlimlərin keçirilməsi.

■ Geniş mənada götürsək, Konvensiya qadınların və qızların məruz qaldığı zorakılıq məsələləri ilə və onların dəstəklənməsi və hüquqlarının gücləndirilməsi ilə bağlı siyasət və xidmətlərin yaxşılaşmasına və müzakirələrin aparılmasına təkan vermiş oldu. Bütün səviyyələrdə (hüquq-mühafizə, sosial xidmətlər, məsləhət və dəstək xidmətləri) peşəkarlar bu yeni stimuldən yararlanırlar və bu məsələ barədə məlumatlılığın artmasının şahidi olurlar. Hərəkətə keçmək zərurəti realdır. Qadınlara qarşı zorakılığın kökünün kəsilməsi bizim hamımızı birləşdirən məqsəd olmalıdır.

Qadınlara qarşı zorakılıq və məişət zorakılığının qarşısının alınması və ona qarşı mübarizə haqqında Avropa Şurasının İstanbul Konvensiyasının məqsədi: insan hüquqlarının bu ciddi pozuntusuna qarşı mübarizə üçün belə zorakılığın qarşısının alınması, qurbanların müdafiə edilməsi və təsirkarların təqib olunması.

www.coe.int/conventionviolence
conventionviolence@coe.int

www.coe.int

Avropa Şurası qitənin aparıcı insan hüquqları təşkilatıdır. O, 47 üzv dövlətdən ibarətdir, buraya Avropa İttifaqının bütün üzvləri də daxildir. Avropa Şurasının bütün üzv dövlətləri insan hüquqlarının, demokratiyanın və qanunun aliliyinin müdafiəsi məqsədini daşıyan müqaviləni –İnsan hüquqları haqqında Avropa Konvensiyasını imzalayıblar. Avropa İnsan Hüquqları Məhkəməsi Konvensiyanın yerinə yetirilməsinə nəzarət edir.

COUNCIL OF EUROPE

CONSEIL DE L'EUROPE